

ЗАТВЕРЖЕНО

**Ректором Національної школи
суддів України**

21 грудня 2018 року

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР ПІД ЧАС
ПРОХОДЖЕННЯ КАНДИДАТАМИ НА ПОСАДУ СУДДІ
СТАЖУВАННЯ В МІСЦЕВИХ СУДАХ**

ЗМІСТ

ВСТУП

1. Мета та завдання
2. Проведення наради суддів-наставників (коучів)
3. Методики, які використовуються для досягнення мети та завдань проведення ділових ігор (моделювання судового засідання)
4. Роль судді-наставника (коуча) в процесі проведення ділової гри (імітації судового засідання)
5. Підготовка судді-наставника (коуча) до ділової гри (підготовчі організаційні заходи, забезпечення матеріалами імітованого судового засідання)
6. Проведення ділової гри (імітації судового засідання)
7. Підведення підсумків за результатами проведених ділових ігор (моделювання судового засідання)

ВСТУП

Ці Методичні рекомендації розроблені з метою надати допомогу суддям-наставникам (коучам) в частині уніфікації підходів до підготовки та проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) за участі кандидатів на посаду судді під час проходження ними стажування відповідно до Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді, Програми стажування кандидатів на посаду судді та Положення про стажування та наставництво (коучинг) кандидатів на посаду судді.

Треба пам'ятати, що ділові ігри (рольові ігри) є одним з найважливіших та водночас найефективнішим методом інтерактивного навчання, під час якого відпрацьовуються поведінкові навички майбутнього судді у судовому засіданні. Саме тому моделювання судового засідання потрібно добре підготувати й чітко організувати.

Реалізація даних рекомендацій покликана розвинути та закріпити практичні навички ведення судового процесу у кандидатів на посаду судді в межах здійснення їх професійної підготовки та допгти суддям-наставникам (коучам) в реалізації завдань Програми спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді та Програми стажування кандидатів на посаду судді.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ

Метою проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) за участі кандидатів на посаду судді під час проходження ними стажування у місцевих судах є відпрацювання на практиці процесуальних та поведінкових навичок судді в умовах, найбільш наближених до реальних (у залі судового засідання, з використанням суддівської символіки, зі сценарієм з реальної судової справи, що розглядалась у відповідному суді).

Імітація судового засідання має бути максимально наближена до умов реального судового засідання з використанням звукозапису та/або відео фіксації (у разі якщо дозволяють технічні можливості суду) та виготовленням стажерами вступних і резолютивних частин процесуальних документів за наслідками опрацювання кожного з блоків. Кандидат повинен максимально увійти в образ судді.

Використання звукозапису та/або відео – фіксації дозволить суддям-наставникам (коучам) наочно розглянути, обговорити зі стажерами всі проблемні питання, що виникають (або виникатимуть) у кандидатів на посаду судді під час проведення ділових ігор (моделювання судового засідання).

ПРОВЕДЕННЯ НАРАДИ СУДДІВ-НАСТАВНИКІВ (КОУЧІВ)

У разі одночасного направлення на стажування до відповідного суду декількох кандидатів на посаду судді рекомендується провести нараду всіх суддів наставників, які працюють у відповідному суді, з метою визначення судді-наставника (коуча) – куратора ділових ігор у відповідному суді.

Куратору ділових ігор буде доручено провести підготовку всіх кандидатів на посаду судді, які проходять стажування у відповідному суді (колективна форма наставництва).

Суддя-наставник (коуч) – куратор ділових ігор може визначатись, урахувавши його найменшу завантаженість в судових процесах, але в будь-якому випадку за наявності його власної згоди на це.

Визначення судді-наставника (коуча) - куратора ділових ігор дозволить максимально уніфіковано та централізовано провести ділові ігри із залученням всіх кандидатів на посаду судді, які з'явилися на стажування.

МЕТОДИКИ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ ТА ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВИХ ІГОР (МОДЕЛЮВАННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ)

При здійсненні підготовки суддею-наставником (коучем) кандидатів на посаду судді до проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) можна застосувати вступні методики. Це дозволить створити атмосферу доброзичливості, довіри між суддею-наставником (коучем) та кандидатами на посаду судді під час проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) та зніме ризик виникнення психологічного бар'єру між стажерами, які будуть виконувати свої ролі та суддею-наставником (коучем) як експертом, що буде оцінювати цей процес перебуваючи в імітованому залі судових засідань (бажано, щоб зал судових засідань був реальним) .

Перед початком ділових ігор (моделювання судового засідання) бажано провести попереднє знайомство кандидатів на посаду судді, які прибули на стажування із суддею-наставником (коучем), який визначений на нараді суддів-наставників (коучів) як такий, що буде проводити ділові ігри в межах проходження стажування у відповідному суді (куратор ділових ігор).

Під час проведення знайомства, суддя-наставник (коуч) - куратор ділових ігор доводить до відома кандидатів на посаду судді, які прибули на стажування мету та завдання проведення ділових ігор (моделювання судового засідання), правила проведення ділових ігор (моделювання судового засідання), а також проводить опитування щодо їхніх особистих очікувань від участі в ділових іграх (моделювання судового засідання).

Проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) засновується на методиці проведення рольових ігор з урахуванням процесуальних особливостей притаманних кожному видів судового процесу та з визначенням наступних етапів:

1. Підготовчий етап:

- підготовка до проведення ділових ігор у формі моделювання судового засідання;
- визначення та підготовка ролей кожного з учасників модельованого судового засідання, враховуючи вимоги того чи іншого виду судового процесу;
- підготовка приміщення (бажано, зали судових засідань).

2. Проведення ділових ігор у формі модельованого судового засідання:

- введення в ділову гру;
- розподіл ролей;
- безпосереднє проведення модельованого судового засідання;
- завершення модельованого судового засідання.

3. Аналіз проведеного модельованого судового засідання суддею-наставником (коучем) – куратором ділових ігор. Висновки.

РОЛЬ СУДДІ-НАСТАВНИКА (КОУЧА) В ПРОЦЕСІ ПРОВЕДЕННЯ ІМІТАЦІЇ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ

З метою уникнення або недопущення виникнення (чи запобігання) психологічного бар'єру між кандидатом та суддею-наставником (коучем) та максимального входження кандидатом в образ судді, під час проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) судді-наставнику не рекомендується брати участь у даному судовому засіданні в якості представника сторони (учасника судового процесу).

З цією метою рекомендованим є залучення на роль учасників судового процесу працівників апарату судів та інших кандидатів на посаду судді, які проходять стажування.

Суддя-наставник (коуч) повинен бути присутнім в модельованому судовому засіданні виключно в якості експерта та модератора з метою

подальшого аналізу помилок, допущених кандидатом, що будуть розбиратися за наслідками завершення модельованого судового засідання.

Присутність судді-наставника (коуча) в залі судового засідання не повинна відволікати головуючого у судовому засіданні стажера.

ПІДГОТОВКА СУДДІ-НАСТАВНИКА ДО РОБОТИ В МОДЕЛЬОВАНОМУ СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ (ПІДГОТОВЧІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ, ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАТЕРІАЛАМИ ІМІТОВАНОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ)

Дані методичні рекомендації не покликані запропонувати якусь одну модельну справу з метою її опрацювання кандидатами на посаду судді у модельованому судовому засіданні.

Натомість судді-наставнику при підготовці до проведення модельованого судового засідання пропонується використовувати матеріали справ, які вже розглянуті цим суддею (наприклад, архівні справи), оскільки даний підхід надасть можливість судді-наставнику (коучу) підібрати найбільш цікаву з процесуальної точки зору справу/справи, що стануть модельними для визначеної групи кандидатів на посаду судді.

Доцільним в цьому аспекті буде брати за основу справи, в яких було подано значну кількість заяв по суті спору та клопотань, розгляд і прийняття рішення в яких вимагає виходу суді в нарадчу кімнату. Це надасть можливість провести декілька судових засідань з різними кандидатами на посаду судді в якості головуючого в межах однієї стадії процесу.

З метою підготовки текстових матеріалів пропонується на основі реальної справи сформувати робочий варіант справи/справ, які будуть складатися з:

- обкладинки (паперова папка з написом номеру справи і всіма іншими реквізитами);

- копії ухвали про відкриття провадження у справі (можна роздруковувати під кожного кандидата, змінюючи прізвище, ім'я та по-батькові);
- копії позовної заяви з додатками (для зручності наставників, бажано вибирати справи, в яких до позовної заяви додано невелику кількість додатків);
- копії відзиву на позовну заяву з додатками.

Всі заяви по суті спору, клопотання, докази повноважень представників так само виготовляються шляхом копіювання (документи, що будуть відігравати роль оригіналів, бажано (за відповідної технічної можливості) виготовити на кольоровому копіювальному засобі з метою візуальної відповідності оригіналу.

Заяви по суті спору, клопотання, докази повноважень представників суддя-наставник завчасно (бажано за день до моделювання судового засідання) роздає особам, які братимуть участь в модельованому судовому засіданні в якості учасників процесу відповідно до визначених ролей з метою їх підготовки до модельованого судового засідання.

Не рекомендується використовувати в модельованому судовому засіданні оригінал відповідної судової справи, обраної як модельної.

Суддям-наставникам при підготовці матеріалів модельної справи необхідно враховувати обмеження, що встановлюються щодо інформації та документів, що містять державну, банківську та нотаріальну таємницю та персональні дані учасників процесу.

При підготовці зали судового засідання необхідно завчасно погодити день та час проведення моделювання, провівши консультації з суддями, які займають зали судових засідань, та погодивши період часу, протягом якого буде проводитись моделювання судового засідання (зазвичай в обідню перерву зали судових засідань не використовуються).

До початку моделювання судового засідання суддя-наставник (коуч) проводить опитування, спрямоване на з'ясування ступеня обізнаності кандидатів з особливостями даної стадії судового розгляду та поновлення відповідних знань (надання можливості кожному з учасників висловитись з приводу його майбутніх дій у цій стадії процесу).

Варто також додатково зупинитися на аспектах поведінки судді, окрему увагу сконцентрувавши на Кодексі суддівської етики.

За можливості використовувати презентації, які спрямовують групу в правильне русло (дороговкази).

За результатами тренінгу суддя-наставник визначається з черговістю головування у судовому засіданні кандидатами, що прибули на стажування, наприклад, шляхом жеребкування (нав'язування черговості не рекомендується).

Завдання судді-наставника (коуча) на цьому етапі повинно полягати в тому, щоб поради і пояснення, які він надає стажерам перед та після практичного відпрацювання (моделювання) кожного з блоків, максимально спрямовувались на самоорганізацію кандидата, який проходить стажування, шляхом обговорення алгоритму його дій в тій чи іншій процесуальній ситуації, що може виникнути під час проходження відповідного блоку.

Самоорганізація – основний аспект і фундамент якісного адміністрування в судовому засіданні!

ПРОВЕДЕННЯ ДІЛОВОЇ ГРИ (ІМІТАЦІЇ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ)

З метою уніфікації процедури проведення тренінгів і форми проведення ділових ігор (моделювання судового засідання) за участі кандидатів на посаду судді пропонується використовувати найбільш схожі процесуальні процедури, притаманні всім видам судового процесу, розбивши їх на такі три блоки:

Блок 1 - Підготовче провадження:

- підготовче судове засідання (ст. 182 ГПКУ; ст. 197 ЦПКУ; ст. 314 КПКУ)
- попереднє судове засідання (ст. 111 КАСУ)

Блок 2 - Розгляд по суті

- Розгляд справи по суті (глава 6 ГПКУ та ЦПК; глава 3 КАСУ)
- Судовий розгляд (глава 28 КПКУ)

Блок 3 - Стрес-тест

- Відвід судді (відвід судді на стадії підготовчого провадження; відвід судді на стадії розгляду справи по суті).
- Проведення судового засідання за участі громадськості.
- Проведення судового засідання з використанням присутніми відео – зйомки в межах здійснення журналістської діяльності.
- Застосування заходів судового примусу (зловживання процесуальними правами, невиконання вимог ухвали суду....)

Імітація судового засідання має бути максимально наближена до умов реального судового засідання з використанням звукозапису та/або відеофіксації та виготовленням стажерами вступних та резолютивних частин процесуальних документів по кожному з блоків.

Варто звернути особливу увагу на відпрацюванні дій судді при встановленні осіб, які з'явилися в судовому засіданні в якості представників учасників процесу, зробивши акцент на документах, що можуть бути подані як докази наявності повноважень представництва та як докази, що дозволяють встановити особу представника (представництво юридичних осіб, фізичних осіб, державних органів, органів місцевого самоврядування, представництво інтересів прокуратурою тощо). Зокрема, доцільним буде моделювання ситуації

надання представником довіреності із закінченим строком дії (вправа на уважність та сконцентрованість кандидата), не засвідченої належним чином копії довіреності без надання оригіналу, подання на підтвердження особи службового посвідчення підприємства.

За наслідками встановлення та перевірки повноважень кандидат на посаду судді повинен у процесуальний спосіб вирішити питання про допуск осіб, які з'явилися в якості представників до участі у справі.

Також, рекомендується відпрацювати судові рішення, що приймаються суддею без виходу до нарадчої кімнати з занесенням їх до протоколу судового засідання (мається на увазі відпрацювання усного обґрунтування прийнятого кандидатом рішення щодо певного процесуального питання із занесення даного рішення та обґрунтування його прийняття до протоколу судового засідання («протокольні ухвали»).

Враховуючи особливості забезпечення судів приміщеннями, треба довести до відома кандидатів на посаду судді, що при виході до нарадчої кімнати стажер в якості останньої може використовувати як спеціально обладнане приміщення, суміжне з залом судових засідань (за наявності такого), так і сам зал судових засідань, де відбувається розгляд справи, попередньо видаливши з нього всіх учасників процесу.

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНИХ ДІЛОВИХ ІГОР (МОДЕЛЮВАННЯ СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ)

За наслідками проведених ділових ігор по кожному з блоків суддя-наставник проводить з кандидатами на посаду судді обговорення якості проведених кожним з них судових засідань з вказівкою на помилки та способи їх уникнення, оцінкою професійних знань, умінь та отриманого практичного досвіду, що необхідні для виконання основних професійних завдань судді.

У разі наявності технічної можливості відео фіксації всіх етапів процесу суддя-наставник може відтворити відеозапис судових засідань перед усіма учасниками тренінгу і запропонувати їм самим, дивлячись зі сторони, дати оцінку своїм діям та діям колег у ситуаціях, що моделювались з викладенням

фінальної позиції суддею-наставником, який узагальнить та підкорегує (за необхідності) висновки учасників тренінгу.

За результатами проведених моделювань судових засідань суддя-наставник (куратор ділових ігор) повинен зробити наголос на тому, що мета ділових ігор була досягнута і кандидати на посаду судді сформували та розвинули професійні та особистісні якості, які притаманні майбутнім суддям шляхом їх максимально наближеної до реальності адаптації до умов відправлення правосуддя.